

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ВИЩА ШКОЛА
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ

КАФЕДРА «ЕКОНОМІКА І МАРКЕТИНГ»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу
природничо-наукової та загальноекономічної підготовки

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання

Напрямок(и) підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ДОНЕЦЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ВИЩА ШКОЛА
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ

КАФЕДРА «ЕКОНОМІКА І МАРКЕТИНГ»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу
природничо-наукової та загальноекономічної підготовки

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання

Напряму(и) підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

Розглянуто
на засіданні кафедри
«Економіка і маркетинг»
Протокол №_9_
від «_12» «_03_____» 2010р.

Затверджено на засіданні
Навчально-видавничої
Ради ДонНТУ
Протокол №_2_
від «_22» «_____04_____» 2010
р.

Методичні рекомендації щодо виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання галузі знань 0305 Економіка та підприємництво напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» та 6.030507 «Маркетинг» / Уклад. О.В. Мізіна, Г.А. Какуніна – Донецьк: ДонНТУ, 2010 – 25 с.

Наведені мета та завдання курсової роботи, її структура, основні вимоги до змісту та рекомендації до виконання окремих підрозділів.

У ході виконання роботи передбачається засвоєння методики оцінки фінансового стану підприємства та прогнозування імовірності його банкрутства.

Складені відповідно вимогам кваліфікаційної характеристики та типової програми дисципліни

Укладачі

О.В. Мізіна, к.е.н.
Г.А. Какуніна, ас.

Відповідальний за випуск

О.В.Кендюхов, д.е.н., професор

ЗМІСТ

Вступ	4
Загальні положення	5
Організація виконання та захисту курсової роботи	6
Структура пояснювальної записки	8
Методичні рекомендації до виконання курсової роботи	10
Рекомендована література	25

ВСТУП

Державна політика в галузі промисловості повинна спрямовуватись на підвищення обсягів виробництва, поліпшення виробничих і фінансових можливостей підприємств, тобто базуватися на удосконаленні механізмів управління діяльністю підприємств. Розв'язати дану проблему неможливо без глибокого вивчення і оцінки всіх аспектів їх діяльності та аналізу кінцевих результатів цієї діяльності.

Набуття теоретичних, методичних і практичних знань в галузі економічного аналізу, вивчення методики комплексного системного аналізу фінансової діяльності з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду в умовах ринкової економіки, вирішення практичних питань оцінки його фінансового стану – важлива вимога рівня підготовки фахівців-економістів та маркетологів.

Спеціаліст з питань економіки повинний мати творче економічне мислення, навички використання методів і інструментів фінансового аналізу, уміти передбачати кризові ситуації в роботі підприємств і виробляти заходи, спрямовані на їхнє подолання. Фінансова діяльність, як частина господарської діяльності, спрямована на створення фінансових ресурсів підприємства, достатніх для його розвитку, забезпечення росту рентабельності, підвищення його інвестиційної привабливості. Фінансова діяльність повинна мати метою поліпшення фінансового стану підприємства.

Курсова робота призначена для закріплення теоретичних знань по основним темам дисципліни «Економічний аналіз» та виробки навичок проведення аналізу фінансово-господарського стану підприємства для обґрунтування рішень по підвищенню ефективності його діяльності.

Підставою для розробки методичних рекомендацій щодо виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» є навчальна програма з цієї дисципліни, яка розроблена на основі:

- навчального плану підготовки бакалаврів в галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво» напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» та 6.030507 «Маркетинг» ;
- освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 0501 «Економіка і підприємництво», розробленою Науково-методичною комісією МОН України та Київським національним економічним університетом ім. Вадима Гетьмана та розробленої анотації до дисципліни.
- освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалаврів напряму 0501 «Економіка і підприємництво».

Виконання курсової роботи передбачено також робочою програмою вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз».

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки «Економічний аналіз» є актуальним для підготовки бакалаврів за напрямками підготовки 6.030504 та 6.030507 для придбання навичок проведення аналізу фінансово-господарського стану підприємства та навичок, необхідних при розрахунках узагальнюючих фінансово-економічних показників діяльності підприємства, що є підставою для розробки обґрунтованих програм розвитку підприємств.

Курсова робота призначена для закріплення теоретичних знань з дисципліни та виробки навичок проведення аналізу фінансово-господарського стану підприємства для обґрунтування рішень по підвищенню ефективності його діяльності.

Мета курсової роботи: оволодіння методикою проведення аналізу фінансового стану підприємства для виявлення основних резервів поліпшення його фінансово-господарського стану, підвищення ефективності використання його засобів і зниження ризику його банкрутства.

Завдання курсової роботи: визначення теоретичних аспектів аналізу фінансового стану підприємства, методичних основ аналізу та оцінки фінансового стану підприємства та оцінка стану конкретного виробничого підприємства.

Предмет: фінансово-господарська діяльність підприємств.

Об'єктом дослідження при виконанні роботи є промислове підприємство та фінансові показники його роботи за останні два роки.

В результаті виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен знати:** ключові поняття й зміст фінансово-економічного аналізу; засоби обробки та аналізу інформації, необхідної при рішенні задач підвищення рівня ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства; методи та прийоми аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства та фінансово-економічного аналізу розвитку виробництва; важливіші групи фінансових показників.

В результаті виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен вміти:** проводити розрахунки техніко-економічних та фінансових показників, що характеризують діяльність підприємства; аналізувати основні показники виробничо-фінансової діяльності підприємства та виявляти резерви підвищення її ефективності; запропонувати та обґрунтувати розрахунками заходи, що спрямовані на підвищення ефективності виробництва на основі застосування методів економічного аналізу; прогнозувати можливість кризового розвитку підприємства та розробляти програму по виходу з кризи.

В результаті виконання курсової роботи з навчальної дисципліни «Економічний аналіз» студент **повинен мати навички:** самостійного творчого мислення; кількісної оцінки та якісної характеристики фінансового стану підприємства; аналізу динаміки основних фінансово-економічних показників

діяльності підприємства та визначення їх взаємозв'язків; застосування методів прогнозування кризового розвитку підприємства з метою розробки відповідних антикризових заходів.

Джерелом інформації про фінансову діяльність підприємства є бухгалтерська звітність. Основними джерелами вихідної інформації є:

- ф.1 “Баланс підприємства”;
- ф.2 “Звіт про фінансові результати”;
- ф.3 “Звіт про рух грошових коштів”;
- ф.4 “Звіт про власний капітал”.

Підприємство студент обирає самостійно або оцінка фінансового стану підприємства виконується на базі вихідної інформації, що видається керівником курсової роботи

У результаті виконання курсової роботи студент повинний показати знання новітніх досягнень науки і практики в області економіки і фінансового аналізу, а також здатність застосовувати їх при рішенні конкретних задач.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ ТА ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Процес виконання курсової роботи включає наступні етапи: видача курсової роботи та визначення її теми; підбирання та вивчення літературних джерел; виконання курсової роботи та її оформлення, представлення роботи для перевірки викладачу та її захист. Графік виконання курсової роботи наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 - Графік виконання курсової роботи

№	Вид роботи	Термін виконання (в тижнях учбового семестру)
1	Видача курсової роботи (проекту) та затвердження її теми	1-2
2	Виконання курсової роботи (проекту)	3-10
3	Оформлення пояснювальної записки	11-12
4	Представлення курсової роботи (проекту) викладачу для перевірки	13-14
5	Захист курсової роботи (проекту)	15-16

Виконана курсова робота перевіряється викладачем. При цьому ним заповнюється «Лист оцінювання курсової роботи (проекту)», який має наступний вигляд (він оформлюється студентом у вигляді додатка до курсової роботи):

Лист оцінювання курсової роботи (проекту) студента групи _____

(П.І.Б)

№	Вид роботи	Оцінка максимальна (бал)	Оцінка роботи (бал)
1	Виконання календарного графіка роботи	5	
2	Визначення предмета й об'єкта дослідження	5	
3	Формулювання мети і задач роботи	5	
4	Відповідність теоретичного розділу предмету і об'єкту роботи. Наявність обов'язкових елементів (опис предмета дослідження, методологія розрахунків, характеристика умов, в яких розвивається предмет дослідження тощо)	15	
5	Коректність розрахунків	15	
6	Наявність власних висновків, їх правильність (адекватність інтерпретації отриманих результатів)	25	
7	Логіка та аргументація тексту пояснювальної записки, стиль написання пояснювальної записки, наявність граматичних і стилістичних помилок	8	
8	Використання літератури, цитування, наявність посилань, їх коректність	5	
9	Відповідність розділу ВИСНОВКИ до розділу ВСТУП	8	
10	Оформлення тексту пояснювальної записки	9	
	Оцінка за 100-балльною шкалою	100	

Оцінка за 100-балльною шкалою переводиться в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS згідно зі шкалою переведення, яка прийнята кафедрою економіки та маркетингу.

Взагалі, оцінку «відмінно» мають роботи, які містять всебічний аналіз визначених питань, які викладені у відповідності із планом й при цьому робота демонструє вміння автору самостійно аналізувати фактичний матеріал, проводити полеміку по спірним питанням, аргументувати теоретичні висновки та практичні рекомендації.

На «добре» оцінюються роботи, які виконані на достатньо високому теоретичному рівні, розкривають питання теорії у взаємозв'язку з практикою, однак робота має окремі помилки й невідповідності, можливі порушення логічної послідовності викладення та недостатня аргументація висновків.

Оцінка «задовільно» виставляється тоді, коли у роботі при достатньо повному освітленні питань тематики є ціла низка похибок та невідповідностей, викликає сумнів логіка викладення матеріалу та взаємозв'язок теоретичних положень та практичних розрахунків й висновків, є порушення у оформленні курсової роботи.

Знижують цінність курсової роботи порушення форм викладення матеріалу, тобто практично повне запозичення тексту з літературних джерел або сайтів, наявність повторень та протиріч.

Незадовільна оцінка означає відхилення її викладачем й повернення її автору для доробки.

СТРУКТУРА ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ

Реферат

Реферат - це короткий виклад основного змісту роботи. Реферат містить: відомості про кількість сторінок, рисунків і таблиць, використаних джерел, додатків, текст реферату, перелік ключових слів. У тексті реферату варто відбити об'єкт дослідження, ціль роботи, методи дослідження, отримані результати.

Перелік ключових слів включає від 5 до 15 термінів, написаних у рядок через коми прописними буквами наприкінці тексту реферату. Ключові слова приводяться в називному відмінку. Це слово (чи словосполучення), що виражає окреме поняття. Ключові слова поза контекстом у сукупності повинні давати уявлення про зміст роботи.

Текст реферату включає: основну частину, що відображає сутність виконаної роботи, методи її виконання, мету і рішення задачі, короткі висновки щодо особливостей і області застосування отриманих результатів. Обсяг тексту реферату складає 500-1000 знаків.

Зміст пояснювальної записки і правила її оформлення

Курсова робота оформлюється у вигляді пояснювальної записки. Її зміст складають розділи:

ВСТУП

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, цілі та значення оцінки фінансового стану підприємства.

1.2 Оцінка фінансового стану фірм – досвід економічно розвинених країн.

1.3 Інформаційне та нормативно-правове забезпечення фінансового аналізу.

Висновки по розділу 1.

2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна оцінка майна підприємства та визначення його ринкової усталеності.

2.2 Аналіз взаємозв'язку активу і пасиву балансу: показники фінансової усталеності, визначення типу фінансової усталеності.

2.3 Показники інтенсивності та ефективності використання капіталу підприємства.

2.4 Аналіз платоспроможності. Методи прогнозування кризового розвитку підприємства.

Висновки по розділу 2.

3 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Характеристика майнового стану підприємства та оцінка його ринкової стійкості.

3.2 Оцінка фінансової усталеності.

3.3 Оцінка ділової активності підприємства та ефективності використання капіталу.

3.4 Оцінка ліквідності активів підприємства. Визначення ризику кризового розвитку.

Висновки по розділу 3.

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

ДОДАТКИ

Пояснювальна записка до курсової роботи повинна містити титульний лист, завдання і графік виконання курсової роботи, підписані керівником, лист оцінювання курсової роботи (проекту), реферат, зміст і основну частину, викладену відповідно до зазначеної вище рубрикації.

Текстова частина пишеться чорнилом чи оформляється на ПЕВМ. Формат паперу 210*297 мм. Поля варто залишати по всім чотирьох сторонах листа. Розмір лівого, верхнього і нижнього полів - не менш 20 мм, правого - не менш 10 мм. Пояснювальна записка повинна мати наскрізну нумерацію сторінок, починаючи з титульного листа. Рисунки, формули і таблиці нумеруються в межах розділу (номер складається з номера розділу і порядкового номера відповідного рисунка, формули чи таблиці. Наприклад, рисунок 1.2, таблиця 4.3 і т.п.).

Зміст пояснювальної записки складається відповідно до її рубрикації і містить найменування розділів і параграфів відповідно до номера сторінки, на якій вони розміщені.

Розділи і параграфи (підрозділи) нумеруються арабськими цифрами, розділеними крапкою. Заголовки розділів і параграфів повинні відображати їхній зміст. Якщо заголовок складається з двох речень, їх розділяють крапкою. Наприкінці заголовка крапка не ставиться. Не допускається підкреслення заголовка і поділ слова в ньому для переносу. Відстань між заголовком і наступним текстом повинне бути рівним 15 мм.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

ВСТУП (2 сторінки)

У вступі обґрунтовують:

- актуальність теми та стан проблеми;
- ціль та завдання дослідження;
- методи дослідження;
- об'єкт дослідження.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність, цілі та значення оцінки фінансового стану підприємства.

У цьому підрозділі розкриваються зміст фінансового аналізу в цілому та аналізу фінансового стану підприємства, як одного з елементів програми фінансового аналізу. Необхідно розкрити:

- сутність поняття оцінки фінансового стану, його цілей та значення у підвищенні ефективності використання засобів підприємства;
- фактори, що визначають фінансовий стан;
- завдання аналізу фінансового стану, що викликані інтересами різних споживачів фінансової інформації та партнерів підприємства;
- основні напрямки та методи оцінки фінансового стану.

1.2 Оцінка фінансового стану фірм – досвід економічно розвинених країн.

Даний підрозділ включає огляд основних підходів до оцінки фінансового стану окремих фірм і корпорацій. Тут варто освітити основні правила складання річних звітів, прийняті в практиці економічно розвинених країн, розкрити поняття консолідованої фінансової звітності, навести основні аналітичні коефіцієнти і їхні нормативи, використовувані в обліково-аналітичній практиці названих країн. У розділі надається висновок про різницю та спільність у підходах до оцінки фінансового стану згідно вітчизняної та зарубіжних методик.

1.3 Інформаційне та нормативно-правове забезпечення фінансового аналізу

У підрозділі слід підкреслити, що для регулювання фінансової діяльності підприємства існує багато нормативних актів. Необхідно назвати та навести стисло характеристику **основним законам, постановам, методикам**, що є правовою базою для регулювання діяльності та проведення аналізу фінансового стану підприємства.

Інформаційне забезпечення фінансового аналізу передбачає уперед за все використання наступних форм звітності: ф.1 “Баланс підприємства”; ф.2 “Звіт про фінансові результати”; ф.3 “Звіт про рух грошових коштів”; ф.4 “Звіт про власний капітал”. Слід *дати* коротку **характеристику інформації та показникам, що можна одержати** з відповідних форм звітності.

У висновках по розділу слід узагальнити місце та роль аналізу фінансового стану підприємства, методи оцінки фінансового стану, що застосовуються у практиці економічно розвинутих країн та основні напрями такої оцінки, що знайшли відображення у нормативних документах нашої країни.

2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Загальна оцінка майна підприємства та визначення його ринкової усталеності.

У даному підрозділі повинні бути розкриті методи оцінки майнового становища підприємства. Особлива увага при цьому приділяється **побудові й аналізу агрегованого бухгалтерського балансу** підприємства. Тут варто викласти підходи до загального аналізу структури статей активу і пасиву, а

також аналізу їх динаміки, розкрити особливості і сфери використання горизонтального, вертикального, трендового й інших видів аналізу.

У підрозділі наводиться загальна форма побудови агрегованого балансу. Варто враховувати, що в зв'язку з уведенням з 2000 р. нового «Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» (П(С)БО) агрегований баланс будується з використанням угруповання статей активу балансу, представленої в табл.2

Аналітичне угруповання статей пасиву балансу представляється в аналогічній таблиці, з використанням наступного переліку статей пасиву:

1. Джерела майна, усього.

1.1. Власний капітал.

1.2. Забезпечення майбутніх витрат і платежів.

1.3. Позиковий капітал.

1.3.1. Довгострокові зобов'язання.

1.3.2. Короткострокові зобов'язання й інші короткострокові пасиви.

1.3.2.1. Короткострокові кредити банків і поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях.

1.3.2.2. Векселі видані.

1.3.2.3. Кредиторська заборгованість і інші поточні зобов'язання

1.4 Доходи майбутніх періодів.

Варто назвати основні ознаки, аналіз яких дозволяє робити визначені висновки про майнове становище підприємства і тенденції його зміни. Аналіз повинний бути змістовним та **відображати зміни**, що відбуваються **у стані конкретного досліджуваного підприємства**.

У підрозділі розкривають сутність і обґрунтовують необхідність застосування коефіцієнтів ринкової стійкості підприємства (не менш 5-6). Наводяться розрахункові формули основних коефіцієнтів ринкової стійкості (серед них – коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, показник фінансового ліверіджа та інші) з **розкриттям найменування і розмірності** вхідних показників, джерела одержання даних для розрахунків, нормативні значення показників. Викладаються загальні методичні підходи до аналізу коефіцієнтів.

Таблиця 2 - Аналітичне угруповання й аналіз статей активу балансу

Актив балансу	На початок періоду		На кінець періоду		Зміни			
	ден. ед.	%	ден. ед.	%	в абсолютних величинах	у % до величини на початок періоду	у пит. вагах	у % до змін підсумку балансу
1. Майно – усього								
1.1. Імобілізовані активи								
1.2. Обігові активи								
1.2.1 Запаси								
1.2.2. Векселі одержані								
1.2.3. Дебіторська заборгованість								
1.2.4. Поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та інші обігові активи.								
1.3. Витрати майбутніх періодів.								

При внутрішньому аналізі фінансового стану необхідно вивчити динаміку і структуру власного та залученого капіталу, виявити причини змін окремих складових, дати оцінку цим змінам за звітний період. Такий аналіз виконується за формою таблиць 3 й 4.

Таблиця 3 – Динаміка структури власного капіталу

Найменування статей	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Зміни		
	абсолютні величини	відносні величини	абсолютні величини	відносні величини	в абсолютних величинах	в структурі	темпи зростання, %
Статутний капітал							
Інший додатковий капітал							
Резервний капітал							
Нерозподілений прибуток							
Разом							

Таблиця 4 – Динаміка структури залученого капіталу

Найменування статей	На початок звітної періоду		На кінець звітної періоду		Зміни		
	абсолютні величини	відносні величини	абсолютні величини	відносні величини	в абсолютних величинах	в структурі	темпи зростання, %
Довгострокові зобов'язання							
Поточні зобов'язання, у тому числі:							
Поточна заборгованість по довгостроковим зобов'язанням							
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Поточні зобов'язання з розрахунків							
Разом							

2.2 Аналіз взаємозв'язку активу і пасиву балансу: показники фінансової усталеності, визначення типу фінансової усталеності.

У підрозділі розкриваються методичні підходи до аналізу взаємозв'язку активу і пасиву балансу, указуються переважні напрямки вкладень різних складових джерел засобів підприємства, обґрунтовується необхідність застосування коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства.

Підрозділ має містити алгоритм визначення типу фінансової усталеності підприємства на основі зіставлення величини запасів із загальною величиною основних джерел для їхнього формування. Алгоритм відзначає, що джерелами покриття запасів є робочий капітал (P_k) та кредити банків під товарно-матеріальні цінності (C^{kk}).

Чистий оборотний капітал або робочий капітал P_k розраховується як різниця між оборотними активами підприємства (ф.1 р. 260) та його поточними зобов'язаннями (ф.1 р.620).

Необхідно підкреслити, що частина короткострокових кредитів K_t , що наведена у балансі (ф.1 р. 500), не призначена для формування запасів та їх видають під товари відвантажені. Поряд з цим для покриття запасів використовується частина кредиторської заборгованості, що заліковується банками при кредитуванні. Названі величини в балансі не відображаються, але для них можливо оцінити верхні границі. Кредити під товари відвантажені обмежені зверху дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги (ф.1 р.160), а кредиторська заборгованість, що заліковується банками при кредитуванні, не перевищує сум заборгованості за товари і послуги (ф.1 р.530) та заборгованості по авансам одержаним (ф.1 р.540).

Таким чином, величину C^{kk} можна визначити як

$$C^{kk} = K_t + (K_{\text{тов}} + K_a) - D_{\text{тов}}, \quad (2.1)$$

де C^{kk} – кредити банків під товарно-матеріальні цінності за обліком кредитів під товари відвантажені та частини кредиторської заборгованості, що заліковується банком при кредитуванні, тис. грн.;

$K_{\text{тов}}$, K_a – відповідно кредиторська заборгованість за товари та з одержаних авансів, тис. грн.;

$D_{\text{тов}}$ – дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.

У підрозділі наводяться розрахункові формули основних коефіцієнтів фінансової усталеності (не менш 5-6), джерела одержання даних для їхніх розрахунків, нормативні значення показників. Необхідно розкрити сутність кожного показника, пояснити, характеристику якого явища він дозволяє одержати, дати відповідне трактування нормативним значенням.

2.3 Показники інтенсивності та ефективності використання капіталу підприємства

У підрозділі слід визначити важливість проведення аналізу динаміки фінансових результатів за даними звітності, основою якого є дані таблиці 5

Таблиця 5 - Динаміка фінансових результатів за даними звітності (розрахунок здійснюється на основі форми 2 «Звіт про фінансові результати»)

Найменування статей	Код рядка	Абсолютні величини		Питома вага статей у виручці від реалізації, %		Зміни		
		за попередній період	за звітний період	за попередній період	за звітний період	в абсолютних величинах	в структурі	темпи зростання, %
I. Фінансові результати								
.....								
.....								
II. Елементи операційних расходів								
.....								
.....								

Також розкривається сутність показників рентабельності капіталу, рентабельності продукції, оборотності капіталу та їх взаємозв'язок. Наводиться система показників рентабельності як найбільш узагальнюючої характеристики ефективності господарської діяльності (не менш 3-4).

Надається характеристика основним показникам ділової активності (не менш 4-5). Наводяться розрахункові формули основних показників інтенсивності й ефективності використання капіталу підприємства, джерела одержання даних для їхніх розрахунків, нормативні значення показників.

2.4 Аналіз платоспроможності. Методи прогнозування кризового розвитку підприємства.

У підрозділі слід підкреслити, що активи підприємства вивчають як з точки зору їх участі у виробництві (показники ділової активності), так і з точки зору оцінки їх ліквідності. Необхідно розкрити сутність понять платоспроможності підприємства та ліквідності його активів, обґрунтувати їх взаємозв'язок.

Наводяться розрахункові формули основних показників ліквідності активів підприємства: коефіцієнтів абсолютної та критичної ліквідності, коефіцієнту покриття (поточної ліквідності) та загального показника ліквідності. Необхідно розкрити сутність кожного показника, пояснити, характеристику якого явища він дозволяє одержати, дати відповідне трактування нормативним значенням.

Слід також сказати, що аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні засобів за активом, що згруповані за ступенем ліквідності і розташовані у

порядку зменшення їхньої ліквідності, із зобов'язаннями за пасивом, що згруповані за термінами їхнього погашення і розташовані у порядку зростання термінів.

У залежності від ступеню ліквідності, тобто термінів перетворення в грошові кошти, активи підприємства в процесі аналізу ліквідності балансу розділяються на наступні групи:

A1) *найбільш ліквідні активи* — грошові кошти і короткострокові фінансові інвестиції (цінні папери);

A2) *активи, що можуть бути швидко реалізованими* — дебіторська заборгованість та інші оборотні активи;

A3) *активи, що повільно реалізуються* — запаси, а також довгострокові фінансові інвестиції;

A4) *активи, що важко реалізуються* — статті I розділу активу балансу за винятком статей, що увійшли в попередню групу.

Пасиви балансу групуються за ступенем терміновості їхньої оплати. При проведенні зовнішнього аналізу, у ході якого використовуються тільки дані балансу підприємства, зобов'язання групуються відповідно до передбачуваних термінів погашення. При проведенні внутрішнього аналізу таке угруповання можна зробити більш точним. Зобов'язання підприємства можуть бути згруповані в такий спосіб:

П1) *найбільш термінові зобов'язання* — кредиторська заборгованість, а також кредити і позики, що не погашені в зазначений термін;

П2) *короткострокові пасиви* — короткострокові кредити і позикові кошти. Також до цієї групи відноситься частина пасивів, що наведені у розділі «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» (суми, що заплановані до виплати протягом 12 місяців, починаючи з дати складання балансу, чи протягом одного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців), а також доходи майбутніх періодів, що відносяться до поточних зобов'язань;

П3) *довгострокові пасиви* — довгострокові кредити і позикові засоби, а також забезпечення майбутніх витрат і платежів і доходи майбутніх періодів, що не відносяться до поточного зобов'язання;

П4) *постійні пасиви* — статті I розділу пасиву. Для збереження балансу активу і пасиву підсумок даної групи необхідно зменшити на суму витрат майбутніх періодів.

Для визначення ліквідності балансу зіставляються підсумки наведених груп за активом і пасивом. Баланс можна вважати абсолютно ліквідним, якщо мають місце співвідношення:

$$A1 > П1; A2 > П2; A3 > П3; A4 < П4.$$

Виконання перших трьох співвідношень веде до виконання четвертого, тому практично істотним є зіставлення підсумків перших трьох груп за активом та пасивом. Четверта нерівність носить «балансуючий» характер і в той же час має глибокий економічний зміст: її виконання свідчить про дотримання мінімальної умови фінансової стійкості — наявності у підприємства власних оборотних коштів.

У випадку, коли одна чи кілька нерівностей мають знак, протилежний тому, що зафіксований у оптимальному варіанті, ліквідність балансу в більшому чи меншому ступені відрізняється від абсолютної.

Слід указати, що результати аналізу зручно оформити у вигляді таблиці 6.

Таблиця 6 - Схема аналізу ліквідності балансу

Актив	На початок року	На кінець року	Пасив	На початок року	На кінець року	Платіжний надлишок або дефіцит		У відсотках до суми групи за пасивом	
						на початок року	на кінець року	на початок року	на кінець року
A1			П1						
A2			П2						
A3			П3						
A4			П4						
Баланс			Баланс						

Для комплексної оцінки ліквідності балансу розраховується загальний показник ліквідності ($K_{\text{заг}}$).

$$K_{\text{заг}} = (A1 + 0,5 * A2 + 0,3 * A3) / (П1 + 0,5 * П2 + 0,3 * П3)$$

- де A1 — найбільш ліквідні активи;
 A2 — швидко реалізовані активи;
 A3 — повільно реалізовані активи;
 П1 — найбільш термінові зобов'язання;
 П2 — короткострокові пасиви;
 П3 — довгострокові пасиви.

Загальний показник ліквідності балансу відображає відношення суми всіх ліквідних засобів підприємства до суми всіх платіжних зобов'язань за умови, що різні групи ліквідних засобів і платіжних зобов'язань входять у зазначені суми з ваговими коефіцієнтами, що враховують їхню значущість з погляду термінів надходження коштів і погашення зобов'язань. Даний показник дозволяє порівнювати баланси підприємства, що відносяться до різних звітних періодів, а також баланси різних підприємств і з'ясувати, який баланс має більш високий рівень ліквідності.

Слід дати визначення поняття банкрутства згідно Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (від 30.06.1999).

Необхідно провести аналіз наявності чи відсутності ознак банкрутства для формування загальної уяви про фінансовий стан підприємства. На цьому етапі проводять аналіз факторів, що призвели до неплатоспроможності підприємства, визначається доцільність санації підприємства.

Аналіз наявності (відсутності) ознак банкрутства проводять за допомогою виявлення:

- ❖ ознак фіктивного банкрутства;
- ❖ ознак доведення до банкрутства;
- ❖ ознак прихованого банкрутства. [13]

Характеризують *методи оцінки* загрози банкрутства та кризового розвитку підприємств. Серед цих методів *розглядають* як *підходи, визначені відповідними нормативними документами* (на підставі розрахунків коефіцієнта покриття, коефіцієнта забезпечення власними засобами, коефіцієнта відновлення (утрати) платоспроможності), так *і інші методи*, серед котрих: метод Альтману, розрахунки за регресійними моделями і т.п.

Серед інших викладається методика розрахунку індексу Альтмана, яка найбільше часто використовується у світовій практиці.

Для розрахунку індексу відібрано п'ять найбільше значимих для прогнозу банкрутства показників, що характеризують у загальному виді прибутковість капіталу і його структури з різноманітних позицій. Індекс Альтману (Z) розраховується по формулі:

$$Z = 3,3 * K1 + 1 * K2 + 0,6 * K3 + 1,4 * K4 + 1,2 * K5, \quad (2.2)$$

де Z - функція від $K1$. . . $K5$,

3,3. . . 1,2 - коефіцієнти регресії, що характеризують кількісний вплив на Z кожного включеного в модель показника при фіксованому положенні інших,

$K1$ - прибутковість загального капіталу (характеризує загальну рентабельність підприємства)

$$K1 = \frac{\text{Прибуток до сплачування відсотків та податків}}{\text{Загальні активи}} = \frac{\text{ф.2 р.100 або р.105}}{\text{ф.1 (р.280 гр.3+р.280 гр.4)}/2} \quad (2.3)$$

$K2$ - прибутковість на базі чистого виторгу від реалізації

$$K2 = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Загальні активи}} = \frac{\text{ф.2 р.035}}{\text{ф.1 (р.280 гр.3+р.280 гр.4)}/2} \quad (2.4)$$

$K3$ - коефіцієнт співвідношення власного капіталу по ринковій оцінці і позикового, тобто

$$\begin{aligned}
 K3 &= \frac{\text{Власний капітал} \cdot (\text{статутний капітал})}{\text{Позиковий капітал}} = \\
 &= \frac{\phi.1 \cdot (p.300 \text{ гр.3} + p.300 \text{ гр.4}) / 2}{\phi.1 [(p.640 \text{ гр.3} + p.640 \text{ гр.4}) / 2 - (p.380 \text{ гр.3} + p.380 \text{ гр.4}) / 2]} =
 \end{aligned}
 \tag{2.5}$$

У західному трактуванні коефіцієнт визначається відношенням ринкової вартості звичайних і привілейованих акцій до всіх пасивів. У умовах України в якості розміру власного капіталу при розрахунках коефіцієнту приймається розмір статутного капіталу.

K4 - коефіцієнт співвідношення реінвестованого прибутку і загального капіталу

$$\begin{aligned}
 K4 &= \frac{\text{Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)}}{\text{Загальні активи}} = \\
 &= \frac{\phi.1 \cdot (p.350 \text{ гр.4} - p.350 \text{ гр.3})}{\phi.1 \cdot (p.280 \text{ гр.3} + p.280 \text{ гр.4}) / 2} =
 \end{aligned}
 \tag{2.6}$$

K5 - коефіцієнт співвідношення власного оборотного і загального капіталу

$$\begin{aligned}
 K5 &= \frac{\text{Чистий оборотний капітал (робочий капітал)}}{\text{Загальні активи}} = \\
 &= \frac{\phi.1 [(p.260 \text{ гр.3} + p.260 \text{ гр.4}) / 2 - (p.620 \text{ гр.3} + p.620 \text{ гр.4}) / 2]}{\phi.1 \cdot (p.280 \text{ гр.3} + p.280 \text{ гр.4}) / 2} =
 \end{aligned}
 \tag{2.7}$$

Розраховане Альтманом критичне значення індексу Z дорівнює 2,675. Для визначення можливості банкрутства зіставляється розраховане для кожного підприємства значення з критичним (2,675).

Якщо Z розрахункове більше критичного, то підприємство має досить стійке положення; якщо воно нижче критичного, існує можливість банкрутства.

Ступінь можливості банкрутства на підставі індексу Альтману може бути деталізована в залежності від його рівня (табл.7).

Таблиця 7 - Ступінь імовірності банкрутства по індексу Альтмана

Значення індексу	Ступінь імовірності банкрутства
1,8 і нижче	дуже висока
1,81-2,7	середня
2,7-2,99	імовірність невелика
2,99 і вище	імовірність незначна

У розділі слід розкрити *недоліки та переваги використання різних методів* прогнозування банкрутства підприємства.

У висновках по розділу слід стисло навести основні методичні підходи до аналізу фінансового стану підприємства, алгоритм проведення такого аналізу та засоби оцінки його фінансово-господарської діяльності.

3 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Характеристика майнового стану підприємства та оцінка його ринкової стійкості.

У підрозділі на основі підходів, визначених у п. 2.1, надається характеристика майнового стану конкретного підприємства та проводиться оцінка його ринкової стійкості.

При аналізі структури статей активу балансу на початок і на кінець періоду варто визначити загальну вартість майна підприємства, вартість іммобілізованих активів, вартість мобільних засобів, величину дебіторської заборгованості в широкому змісті слова (сума ряд. 150÷210) і ін. За даними пасиву балансу визначається величина власного капіталу, його довгострокові зобов'язання і кредиторська заборгованість у широкому змісті слова (ряд.520÷610) і ін.

У ході аналізу встановлюють питомі ваги найважливіших складових активу і пасиву балансу, абсолютні прирости і темпи зростання показників, зміни в питомих вагах. На підставі проведених розрахунків варто зробити відповідні висновки про динаміку досліджуваних показників і про вплив її на зміну структури балансу. Зміни в % до зміни валюти балансу (температура приросту структурних змін), розраховані по активу і пасиву, дозволяють зробити висновки, через які джерела в основному був приплив нових засобів і в які активи ці нові засоби були вкладені. Крім цього, аналіз динаміки статей активу і пасиву балансу провадиться по абсолютному відхиленню і темпам росту величин окремих статей балансу, а також по зміні найбільш важливих розрахункових показників, що оцінюють ринкову усталеність підприємства.

При аналізі структури статей пасиву балансу на початок і на кінець періоду оцінюється ступінь автономії підприємства в умовах ринкових зв'язків за допомогою коефіцієнта автономії. Наводиться розрахунок і аналізуються величини і динаміка інших показників ринкової усталеності, методика визначення яких надана у підрозділі 2.1.

3.2 Оцінка фінансової усталеності

У підрозділі на основі підходів, визначених у п. 2.2, визначається тип фінансової усталеності підприємства, розраховуються основні показники фінансової стійкості, аналізується їх динаміка, надається загальна оцінка фінансової усталеності конкретного підприємства та її змін.

Особлива увага приділяється показнику власних обігових засобів або робочому капіталу. Він є той частиною обігових активів, що фінансується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань. Його достатня величина свідчить не тільки про здатність підприємства сплатити поточні борги, але і про те, що воно має фінансові ресурси для розширення діяльності й інвестування.

Необхідно визначити також відповідність дебіторської і кредиторської заборгованості. Вона визначається зіставленням р.150 та р.520, р. 170 та р.550, р.200 та р.600, р.210 та р.610 форми 1. На основі зіставлення цих даних робиться висновок про наявність джерел, що тимчасово послабляють фінансову напруженість. Слід пам'ятати, якщо в балансі відсутні короткострокові кредити, як джерело, що знижує фінансову напругу, можна розглядати позитивну різницю р.530 та р.160.

Серед показників фінансової усталеності варто розглянути коефіцієнт забезпеченості власними засобами, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (робочим капіталом), коефіцієнт маневреності власного капіталу і т.д. При розрахунках коефіцієнтів ринкової та фінансової стійкості необхідно розглянути взаємозв'язок деяких з них та зробити висновки про використання найбільш інформативних для подальшого аналізу.

3.3 Оцінка ділової активності підприємства та ефективності використання капіталу

У підрозділі на основі підходів, визначених у п. 2.3, надається оцінка ділової активності підприємства та ефективності використання його капіталу. Для цього розраховуються основні показники ділової активності, ефективності управління, рентабельності. Особливу увагу приділяють зіставленню оборотності кредиторської та дебіторської заборгованостей.

Аналіз рівня та динаміки показників, що визначаються у цьому та інших підрозділах, слід виконувати за допомогою таблиць, що мають форму таблиці 8

з урахуванням кількості розрахованих значень показників (для показників, що розраховані за даними балансу, їх кількість складає 3 рівня)

Таблиця 8 – Динаміка показників ділової активності

Показник	Норматив	Роки		Зміни	
		200...	200...	+,- до базису	% до базису
1.					
2.					
.....					

Аналіз коефіцієнтів рентабельності за даними підприємства проводиться на основі таблиці 9

Таблиця 9 - Аналіз коефіцієнтів рентабельності.

Показники	Формула розрахунку	На початок звітного періоду (0), %	На кінець звітного періоду (1), %	Зміна показника	Характеристика показника
Рентабельність сукупного капіталу	$\frac{\text{рядок 170 форма 2}}{\text{рядок 640 форма 1}}$				
Рентабельність власного капіталу	$\frac{\text{р. 220 ф. 2}}{\text{р. 380 ф. 1}}$				
Валова рентабельність продажу	$\frac{\text{р. 050 ф. 2}}{\text{р. 035 ф. 2}}$				
Операційна рентабельність продажу	$\frac{\text{р. 100 ф. 2}}{\text{р. 035 ф. 2}}$				
Чиста рентабельність продажу	$\frac{\text{р. 220 ф. 2}}{\text{р. 035 ф. 2}}$				
Валова рентабельність виробництва	$\frac{\text{р. 050 ф. 2}}{\text{р. 040 ф. 2}}$				
Чиста рентабельність виробництва	$\frac{\text{р. 220 ф. 2}}{\text{р. 040 ф. 2}}$				

На основі проведених розрахунків аналізується використання капіталу підприємства та надається оцінка ефективності застосування його засобів. Оцінюється співвідношення відволікання засобів та їх притягнення через аналіз відповідних заборгованостей. Надається конкретна характеристика явища, що оцінюється за допомогою кожного показника

Особливу увагу слід звернути на трактування показників та їх змістовну оцінку при формуванні висновків про динаміку показників.

3.4 Оцінка ліквідності активів підприємства. Визначення ризику кризового розвитку.

У підрозділі на основі підходів, визначених у п. 2.4, надається оцінка ліквідності активів та платоспроможності підприємства. Результати аналізу оформляються у вигляді таблиці 6. У процесі аналізу необхідно дати оцінку рівня ліквідності балансу й охарактеризувати зміни, що відбулися за звітний період. Такий аналіз проводиться за формою таблиці, яка аналогічна формі таблиці

Аналізуються рівні показників з боку інтересів різних користувачів інформації. Надається оцінка задовільності структури балансу підприємства.

Використовуючи описані у п.2.4 методи прогнозування, визначають ризик банкрутства та кризового розвитку підприємства. Наводять *розрахунки* показників *за різними методами*, які дозволяють визначити ризик кризового розвитку (розрахунок індексу Альтмана й показників за методикою, що обирається студентом самостійно серед описаних у п. 2.4).

Надається характеристика основних напрямків, що можуть забезпечити подолання цього ризику.

У висновках по розділу надають узагальнюючі результати по аналізу усіх його пунктів. Необхідно дати загальну оцінку фінансового стану підприємства та оцінити можливість його кризового розвитку. На базі проведеного аналізу намічають основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства.

ВИСНОВКИ

Усі отримані результати слід привести у висновках по роботі. Ці результати повинні підтверджувати досягнення визначеної мети, яка обґрунтовувалась у введенні до курсової роботи. Кожний висновок слід пронумерувати.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

У роботі наводять перелік використуваних літературних джерел. Їх повинно бути не менше 15. Серед літературних джерел повинні бути: підручники по економічному аналізу, фінансовому менеджменту та статті з наукових журналів. На всі джерела у роботі повинні бути посилання.

ДОДАТОК

У додатку наводять форми звітності за два суміжних роки роботи по визначеному підприємству, фінансовий стан якого аналізується у курсовій роботі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. - М.: Финансы и статистика, 1994. - 288 с.
2. Крейнина М.Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки. – М.: ИКЦ «ДИС», 1997. – 224 с.
3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: ООО «Новое знание», 2001. – 688 с.
4. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. - М.: ИНФРА-М, 1995. - 176 с.
5. Финансовый анализ деятельности фирм (опыт ведущих фирм США и Западной Европы). - М.: ИСТ-СЕРВИС", 1994 г. – 240 с.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. - М.: Финансы и статистика, 2000. – 432 с.
7. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник / Под ред. Е.С.Стойковой. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во “Перспектива”, 1999. – 656 с.
8. Крейнина М.Н. Финансовый менеджмент / Уч. пособие. – М.: Изд-во “Дело и сервис”, 1998. - 304
9. Шиян Д.В., Строченко Н.І. Фінансовий аналіз: Навч. посіб.. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
10. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації (затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26 січня 2001 р. №49/121). – К.: 2001. - 9 с.
11. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства (затверджено наказом Міністерства економіки України від 17 січня 2001 р. №10). – К.: 2001. – 5с.
12. Положения (стандарты) бухгалтерского учета/ Все про бухгалтерский учет, № 88 (№391), 1999.
13. Кононенко О., Маханько О. Аналіз фінансової звітності. – 4 –те вид., перероб. і доп. –Х.: Фактор, 2008. –200 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо виконання курсової роботи з вибіркової навчальної дисципліни циклу
природничо-наукової та загальноекономічної підготовки

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

для студентів денної (заочної; денно-заочної) форми навчання
напрямів підготовки: 6.030504 Економіка підприємства – ЕГП, ЕПЕК, ЕПМ,
6.030507 Маркетинг - МПР

Укладачі:

Мізіна Олена Вікторівна
Какуніна Ганна Анатоліївна.